

«Gràcies per haver viscut»

Enmig d'una gran commoció cívica, Salvador Espriu fou soterrat al cementiri d'Arenys de Mar (el seu cementiri de Sinera) dissabte 23 de febrer, entre el Cant dels Ocells, en la versió del mateix Espriu, i el dels Segadors, nascut espontàniament dels assistents. Era l'últim viatge del poeta, d'un escriptor immens.

L' F. PÉREZ I MORAGON
altre dia, quan el senyor Espriu es va morir, va fer una mica tard, tan entenimentat i puntual com era. Per a l'estètica mercantil editorial hauria convingut, i de bon tros, que

salut (la vida) i per la mort. En 1966 responia per escrit una entrevista de Baltasar Porcel i li deia: «sóc un home de salut —o de constitució— delicada, però no estic mai malalt, malalt de temporadetes de llit, vull dir, perquè sóc prou ben

ris, sinó que visquis, si és que són molts els qui realment viuen, que em penso que no».

Amb aquests pensaments, l'escriptor Espriu sobrevisqué els divuit anys següents, en què pogué passar, gràcies a mecanis-

diaris madrilenys han dedicat a la paperassa necrològica. ¡Ave Maria! Si no han dit a Espriu com havia d'haver escrit, poc n'ha faltat. A aquesta gent, els donen la mà i s'agafen, d'entrada, un braç. Els diuen allò de «diversos són

Salvador Espriu amb Joan Fuster durant el centenari d'Ausiàs March, l'any 1959

/Arxiu

s'hagués mort just en el moment en què era un mite. Ara, ja, el seu moment havia passat visiblement, perquè l'hora de mitificar els poetes ja era molt llunyana, tan i tan llunyana que, si fa no fa, s'havia tancat exactament alhora que el sepulcre del general Franco.

Ja feia temps que Espriu malaltejava, obsés com sempre, juntament per la

educat per a vigilar molt de prop la meua salut. Començo, però, a tenir edat perquè algun dia d'aquests se'm desvetlli un càncer (¡sota terra sigui!, com diem els ingenus) o em sobrevingui algun acubó cardíac o circulatori: d'alguna cosa t'has de morir, ¿oi? O esclafat per algun auto, vagi a saber, i tal dia farà un any. El sorprenent no és pas que et mo-

mes que ell no dominava, de mite viu a mite subjacent. Havia caigut sota la ullera profitosa dels intel·lectuals orgànics o dels companys de viatge, els quals, amb la misericòrdia habitual, el van deixar baixar quan ja no els calia. De fet, l'últim gran sarcasme que s'ha projectat sobre ell —l'últim, per ara i tant— és l'enorme espai que alguns

els homes i diverses les parles, i convindran molts noms a un sol amor», i s'allargassen sobre l'innocent amb una passió, amb un «sol amor» que espanta.

La mort, retrobada

«Trist i lliure, camino, davant la mort que em mira, a la llum, per la plata antiga dels meus versos».

Si no s'ha fet l'operació,

caldria fer-la. És a dir, caldria que la fes qui tinga curiositat per aquestes ximpleries. Com ara aquesta: «¿quantes voltes apareix la paraula *mort* en l'obra literària de Salvador Espriu i Castelló (Santa Coloma de Farners, 1913. Barcelona, 1985)?»

Sense engegar l'ordinador, ja es pot saber que en són moltes, que l'escriptor havia viscut quasi sempre sense oblidar el que l'esperava. No debades ell mateix havia dit, amb el punt d'ironia escaient: «no sé el que és la Poesia, a no ser una mica d'ajuda per a viure rectament i potser per a ben morir».

A aquesta mitologia particular del poeta, necrològica, pertanyen potser els seus papers més reeixits; aquells en què la *Mort*, la *Dama*, la *Desconeguda*, *Mrs. Death*, el doctor *R(equiescant) I(n) P(acem)* ocupa el lloc crucial, tot voltat de dramàtics xiprers, de tombes confortables que esperen i de memòries vives (els pares, els altres familiars, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, tanta altra gent).

Guiat per aquest mite, Espriu havia escrit de vegades sobre l'instant de morir, ell, amb un assentiment anticipat i decidit: «quan, t'assenyali el dit, per endinsar-te en l'ombra, digues que sí».

Podria ser que alguns, molt cautelosos, destacassen la parcel·la diríem «cívica» d'Espriu, justament per aquest motiu, perquè el punt més important de la seua obra feia terror. Malgrat els subterfugis verbals, la màgia expositiva, els artificis i la mecànica literària, hi ha una contundència d'idees que pot fer tremolar. Davall la parafernàlia bíblica, hi ha una claredat, una diabòlica (mireu bé les orelles del poeta en qualse-

Esriu, un home esquerp a qualsevol integració

Notes entre els marges

Fill del notari Francesc Espriu, als setze anys publicà el seu primer llibre, *Israel*, escrit en castellà. En 1930 ingressà en la Universitat de Barcelona, on estudià dret i, sobretot, història antiga (amb Pere Bosch Gimpera) i fou representant estudiantil a la Universitat Autònoma. En 1931 publicà *El doctor Rip*, que produí una autèntica sorpresa en el panorama literari català (Pla deia que era un cas d'independència total i completa respecte al Noucentisme); l'any següent, una novel·la, *Laia*. Hi seguiren *Aspectes* (1934) i *Ariadna al laberint grotesc i Miratge a Citera* (1935). Mobilitzat durant la guerra, publicà *Letizia i altres proses* (1937). El 1939, a la Barcelona ocupada, escriví una obra de teatre, *Antígona*, sobre la guerra fratricida. Set anys més tard, el seu primer recull de poemes, *Cementiri de Sinera*, que, amb l'obra de teatre *Primera història d'Esther* (1948), encetaria la seua popularitat. Seguiren després els reculls poètics *Les hores* i *Mrs. Death* (1952). *La pell de brau* (1960), de contingut moral i polític, assolí una gran acceptació entre les noves generacions que lluitaven contra el franquisme (Espriu participà en la «caputxinada», la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, el 1966). Aquesta popularitat s'eixamplaria més amb el muntatge teatral de Ricard Salvat *Ronda de mort a Sinera* (1966) i amb la veu de Raimon, que musicà i cantà, entre altres poemes espriuans, *Les cançons de la roda del temps*. Altres llibres seus són *Setmana Santa* (1971), *Formes i paraules* (1974), *Les roques i el mar, el blau* (1981), *Una altra Fedra, si us plau* (1978) i *Per a la bona gent* (1984). Obtingué el Premi Montaigne (1971) i el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1972) i la medalla d'or de la Generalitat de Catalunya (1978). En 1982 rebutjà la creu d'Alfons X el Savi. Fou proposat al premi Nobel de Literatura.

vol fotografia) ordenació mental. Espriu tallava la realitat en llesques finíssimes i agudes. La ironia i la concentració li servien de ganivets ben esmolats, sense cap concessió a la metafísica, però tirant al dret, allà on molts, agnòstics o creients, no voldrien mirar.

L'antinoucentista

Perquè Espriu era més esquerp a qualsevol integració del que la seua aparença podria fer creure. La seua aparició en la literatura catalana fou reconeguda per Josep Pla (*a posteriori*, en un *Home not* que cal rellegir de seguida) com l'obertura d'una nova època, un fenomen sorprenent, una mena de monstre que esperançava, enmig d'una grisor quasi general.

I aquest és un dels grans valors d'Espriu, la seua independència mental i estilística, aquell sentiment d'estar sempre alerta que el féu escriure: «Ningú no ha comprès el que jo volia que de mi es salvés». I més endavant (*Perquè un dia torni la cançó a Sinera*), «Ara he de callar, que no tinc prou força contra tant de mal». Per a acabar dient: «Sols queden uns noms: arbre, casa, terra, gleba, dona, solc. Només fràgils mots de la meua llengua, arrel i llavor. La mar, el vell pi, pressentida barca, la por de morir».

Per això, més que res, ell mateix qualificà sovint la seua poesia de «crit». Sense esperança, desolat, d'una aguda crispació que Joan Fuster, savi com sempre, aconsellava de relacionar, directament, amb la d'Ausiàs Marc. L'altra bèstia horrible de la nostra literatura. Per això, també, la música simple i la veu punyent de Raimon s'hi ajusten tant. Crit amb el crit.